

New Europe's New Development Aid

Data opublikowania: 18.07.2017

Zrecenzował(a) dr Anna Skolimowska Redakcja naukowa mgr Andrzej Klimczuk

Recenzowana praca podejmuje zagadnienie specyfiki oraz ewolucji modelu polityki na rzecz rozwoju prowadzonej przez wybrane państwa Europy Środkowo-Wschodniej. Chodzi tutaj o pięć nowych państw członkowskich Unii Europejskiej (UE): Polskę, Republikę Czeską, Węgry, Słowację oraz Słowenię. Przyjęta przez autorów pracy perspektywa czasowa odnosi się do roku 2004, traktowanego jako początkowy moment, kiedy to we wspomnianych pięciu państwach kształtować zaczynają się założenia ideowe, strukturalne, instytucjonalne oraz prawne podejmowanych działań na rzecz wspierania państw rozwijających się w warunkach członkostwa w UE.

Recenzowana praca wypełnia lukę w badaniach problematyki międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju. Porusza bowiem ważny i dotąd skromnie podejmowany w badaniach aspekt ewolucji modelu polityki na rzecz rozwoju w nowych państwach członkowskich UE. Najważniejszym elementem owej ewolucji jest zmiana paradygmatu pomocy rozwojowej. Dotąd bowiem (tj. do 2004 roku) wspomniane państwa Europy Środkowo-Wschodniej posiadały status biorców międzynarodowej pomocy na rzecz rozwoju. Po drugiej wojnie światowej aż do 1989 roku (w czasie trwania systemu zimnowojennego) ich dotychczasowa, skromna aktywność w tym obszarze realizowana była w ramach sowieckiej doktryny polityki zagranicznej. Miała ona charakter niesuwerenny i nieautonomiczny. Jej głównym celem był eksport sowieckiej ideologii w państwach tzw. Południa. Działania na rzecz wsparcia państw uboższych wiązały się z oferowaniem im „bratniej” pomocy militarnej i gospodarczej przez państwa Europy Środkowo-Wschodniej.

Po 1989 roku polityka na rzecz rozwoju wprzęgnięta zostaje w tryby suwerennej polityki zagranicznej analizowanych państw Europy Środkowo-Wschodniej. Nie uzyskuje ona jednak odrębnego statusu, a jedynie stanowi niewielką część aktywności międzynarodowej tych państw. W tym czasie państwa Europy Środkowo-Wschodniej posiadają status biorców międzynarodowej pomocy rozwojowej, która pomoc ma w dostosowaniu ich systemów społecznych, gospodarczych i politycznych do funkcjonowania w warunkach liberalnej i globalnej gospodarki rynkowej. Państwa te otrzymują wsparcie m.in. ze strony UE (m.in. w ramach programu *Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*; PHARE), Banku Światowego i Organizacji Narodów Zjednoczonych. Ze względu na ich pozycję gospodarczą i polityczną nie prowadzą autonomicznych i ambitnych działań na rzecz pomocy rozwojowej wobec państw rozwijających się. Sytuacja ulega zmianie po 2004 roku.

Członkostwo w UE nie tylko zmienia status tych państw, dotychczas będących biorcami międzynarodowej pomocy rozwojowej. Członkostwo w UE przekształca je w rzeczywistych dawców pomocy dla państw trzecich. Także w wymiarze ideowym, politycznym oraz prawnym następuje zmiana w zakresie kształtowania założeń ich polityki rozwojowej. Zmiana ta jest efektem procesu europeizacji polityk publicznych nowych państw członkowskich. Polityka na rzecz rozwoju zaczyna nabierać coraz bardziej istotnego znaczenia dla budowania strategii polityk zagranicznych tych państw w regionie i na świecie. Z tego względu recenzowana praca posiada duży potencjał poznawczy. Dostarcza przy tym pogłębionej wiedzy na temat specyfiki polityki rozwojowej w państwach Europy Środkowo-Wschodniej w okresie po 2004 roku.

Recenzowana praca w sposób istotny uzupełnia dyskusję, podejmowaną w ramach nauki o stosunkach międzynarodowych, a która odnosi się do zagadnienia modelu polityki zagranicznej oraz realizowanego w jej ramach modelu polityki na rozwoju. Autorzy dostarczają odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób zmieniły się polityki rozwojowe w pięciu analizowanych państwach i do jakiego stopnia są one zbieżne z globalnymi założeniami. W ten sposób badacze wypracowują swoisty model strategii na rzecz rozwoju, charakterystyczny dla państw Europy Środkowo-Wschodniej.

Na szczególną uwagę zasługuje metodologia badania. Analizy dotyczą bowiem perspektywy finansowej UE na lata 2007-2014 w analizowanych pięciu państwach. Materiałem do badań były: wywiady z politykami oraz urzędnikami odpowiedzialnymi za politykę rozwojową w tych państwach oraz z przedstawicielami instytucji i organizacji pozarządowych prowadzącymi tę aktywność. Były to badania jakościowe (ponad 70 wywiadów m.in. z przedstawicielami Ministerstw Spraw Zagranicznych pięciu analizowanych państw, urzędnikami UE, Banku Światowego, Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz z przedstawicielami organizacji pozarządowych). Znacznym deficytem pracy jest brak dokładnego opisu metodologii wywiadów, tzn. o co pytano, kogo, w jakim przedziale czasowym oraz w jakiej formule przeprowadzono wywiady. W pracy pojawiają się jedynie odnośniki do wywiadów w przypisach. Brak jest natomiast szczegółowego zestawienia kwestionariuszy czy dyspozycji do wywiadów oraz opisu badania. Taki zabieg pozwoliłby czytelnikowi pracy dostrzec konstruowanie polityki na rzecz rozwoju w analizowanych państwach oraz ich ewolucję. Analiza dyskursu pokazałaby ideowy, strategiczny oraz procesualny charakter ewolucji polityki na rzecz rozwoju. Badanie tymczasem odnosi się jedynie do aspektu materialnego tego zjawiska. Wskazuje się tutaj na liczbę i rodzaj aktów prawnych, dokumentów przyjmowanych po 2004 roku w ramach polityki na rzecz rozwoju, wskazuje się na liczbę i specyfikę aktorów tego procesu oraz ukazuje się jego instytucjonalne oblicze. Tymczasem w założeniach teoretycznych badania wskazuje się na biurokratyczny model podejmowania decyzji w ramach stanowienia polityki zagranicznej. Model ten uzupełniany jest podejściem konstruktywistycznym, zwłaszcza w odniesieniu do socjalizacji narodowych aktorów, którzy funkcjonują także w systemie politycznym UE (s. 33). Brak rozwinięcia tego wątku ogranicza badanie i nie pozwala dostrzec jego procesualnego i kontekstualnego aspektu.

Elementy, które ubogaciłyby podejmowaną analizę, to zwłaszcza skupienie uwagi badawczej na zagadnieniu socjalizacji oraz europeizacji polityki na rzecz rozwoju w pięciu państwach Europy Środkowo-Wschodniej. Skoro bowiem zakłada się, że czynnik członkostwa w UE wymusza ewolucję narodowych modeli polityki rozwojowej, zatem wydaje się niezbędnym, aby przyjrzeć się bliżej znaczeniu czynnika europejskiego w programowaniu narodowych założeń w tym zakresie. Tymczasem kwestia ta jest skromnie podejmowana przez autorów.

Zagadnienie socjalizacji i europeizacji wydaje się warte analizy także z powodu zastosowania jakościowego podejścia do badań.

Pomimo wskazanych deficytów metodologicznych, praca posiada duży potencjał poznawczy oraz wnosi ważne wątki do debaty nad zagadnieniem polityki na rzecz rozwoju, prowadzonej przez nowe państwa członkowskie UE, które dotychczas posiadały status biorców międzynarodowej pomocy rozwojowej. W pracy uporządkowano i porównano dynamikę ewolucji tejże polityki w: Polsce, Republice Czeskiej, na Słowacji, w Słowenii oraz na Węgrzech. Wskazano istotne akty prawne w tym aspekcie, opisano rolę aktorów krajowych, zewnętrznych, organizacji pozarządowych oraz społeczeństwa obywatelskiego w jej tworzeniu oraz prowadzeniu.

Autorzy wykazali, że w analizowanych państwach doszło nie tylko do europeizacji polityki na rzecz rozwoju, ale także nastąpiło dostosowanie jej teoretycznych założeń do wytycznych organizacji międzynarodowych. W odniesieniu jednak do praktyki funkcjonowania polityki na rzecz rozwoju, badacze wskazali na kilka paradoksów występujących w analizowanych pięciu państwach. Po pierwsze, nowe państwa podkreślają, że nie chcą być traktowane przez społeczność międzynarodową jako szczególna grupa dawców owej pomocy, ale jako pełnoprawni członkowie tzw. zachodnich dawców owej pomocy (s. 171). Z drugiej jednak strony, państwa te akcentują swoją wyjątkowość i różnice względem dotychczasowych dawców. Wynikają one z doświadczenia historycznego (brak kolonii), posiadają doświadczenie w zakresie transformacji politycznej i gospodarczej. Wskazują, że niektóre elementy globalnej strategii pomocy rozwojowej nie są zgodne z ich oczekiwaniami [1]. Autorzy podnoszą również kwestię braku politycznej woli ze strony elit politycznych analizowanych państw do szczególnego traktowania polityki na rzecz rozwoju względem innych obszarów ich polityki zagranicznej. Wiąże się to zwłaszcza z kwestią braku wystarczających środków na prowadzenie tej aktywności przez nowe państwa członkowskie.

Recenzowana praca posiada niekwestionowane walory poznawcze i stanowi ważną pozycję w zakresie polityki na rzecz rozwoju oraz polityki zagranicznej w państwach Europy Środkowo-Wschodniej.

Przypisy:

[1] Chodzi o założenia strategiczne zawarte w takich dokumentach, jak: *Milenijne Cele Rozwoju czy Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030* (<http://www.un.org.pl#sthash.Z0TCCFxS.dpuf>).

Sposób cytowania:

dr Anna Skolimowska: Recenzja: Balázs Szent-Iványi, Simon Lightfoot: *New Europe's New Development Aid*, 2015, w: <https://www.pol-int.org/pl/node/3064#r6114>.

<https://www.pol-int.org/pl/node/3064?j5Q6rewycZ5HtUDXTWpx7UZE=1&r=6114>